

عیراق له نیوان ریڅاری دیپلوماتی و تیچووہ کانی هره سهیتاندا

ن/ جابر حبیب جابر

و به ده ستکاریه وه / محمه دی مشیر

پیده چی نه و جموجوله دیپلوماتییهی ئیستا ناوچه که به خویه وه ده بیینی هه ولیک بیئت بو وه لامدانه وهی کومه لیک گورانکاری نیوده وه له تی و هه ریمایه تی و، دارپشتنه وهی کومه لیک ریسی نوئی بو به ریوه بردنی قهیرانه کانی نه میستای عیراق و لوبنان و فهله ستین. گومانی تییدا نه ماوه که نه مریکا هه ولده دات سیاسیته کانی به شیوهیه کی بهرچاو له عیراقدا بگوریت، گورانیک نه و گومانه نه هیلیت که گوایه نه مریکا له عیراقدا شکستی هیناوه، پاشه کشه یه کی شرافه تمه ندانه ی بو داینبکات تاکو له و زونگاوه رزگاری بیئت، دوا ی نه وهی ناراسته وخو به شیکی گه وره ی شکستی نه مریکا له عیراق خرایه ئوبالی (دوئالد رامسفیلد) و، (جون بولتون) یش مائلناوایی له ئیداره که ی بوش کرد.

رۆشنه که نالۆزبوونی هاوژمانی ههردوو دۆسیی عیراق و لوبنان و زالبوونی نه گه ره کانی لیژبوونه وهی ههردوو ولات به ره و جهنگی ناوه خو، دواتریش پیگه یشتنی بوش- مالکی دوا ی لیدوانیکی پیشوه ختی ناست بهرز له گهل (سعودیه و ئوردن) داو، سهردانه که ی تاله بان ی بو ئیران... هه مو نه مانه ده که ونه چوارچیوهی ناشکراکردنیکی هه ریمایه تی- نیوده وه له تی که هه مو لایه ک تییدا هه ولده دات داواکارییه کانی بی پیچ و په ناو په رده پۆشکردنی دیپلوماتییا نه بخاته روو، له پیناو گه یشتت به بهرترترین ناسته کانی نه و داواکارییا نه هه تا نه گه ره نه مه پیویست به وه بکات که یاری له لیواری لیژگه که شدا بکن، نه مه گه رانیکه به دوا ی ریگه چاره ی سیاسی یاخود ناسیاسی له چوارچیوهی مملانیی نه میستای هیژه کاند، دابه دوا ی نه مه به چه ند هه فته یه ک راپورته که ی لیژنه ی (بیگه ر- هاملتون) کومه لیک پیشیبینی و ناماژهی هینایه ئارا که وه کو نامی سیاسی بو لایه نه جیاوازه کان به کارهینران، رهنگه گرنگترینی نه م نامانه، نامی دانوستان بیئت له گهل ئیران و سوریدا که ته نانه ت بهر له ده رچوون و ناشکراکردنی ناوه پۆکی راپورته که ش خرایه واری جیبه جیکردنه وه، پیده چی ئیداره ی نه مریکا رووبه پرووی فشاریکی زوری ناوه خو بووبینه وه که هیچی که متر نییه له و فشاره ی له گه رپه پانی کرده ییدا رووبه پرووی ده بیته وه، بویه بوش ره زامه ندی خو ی ده رپری که (تاکو جیبه جیکردنی نه رکه که) به رده و امیبت و، نه یارانیشی له به رامبه ر دا ناماده یی خو یان ده رپری که تاکو نه و په پری سوود له شکستی بوش وه رگرن.

بوچوونه کان له مباره یه وه له سی بیروکه دا بهرجهسته ده بن:

بیروکه ی یه که میان: هه مو شتیکی کرا، به لام ده رنه جامه که ی سه رنه که وتن بوو له بنیاتنای ده وله تیکی دیموکراسی له عیراقدا که بییته نموونه یه ک بو خو ره لاتی نا قین.. ئیدی جگه له راکردن وه ک ریڅاریک هیچ ریگه چاره یه کی دیکه له به رده ستدا نه ما هه روکو له یه کی له وتاره کاندا بره و به و لۆژیکه ددات که گوایه (باشترین ریگه بو وازنه هینان له عیراق نه وه یه که وازی لیبه نییت)، نه م بیروکه یه به شیوه یه کی تایبته له لای نه و په پری چه پ و لیپراله توند پۆکاندا بره و ی هه یه و گه شه ده کات.

بیروکه ی دووه میان: په نا بردنه بهر گره ویکی هه ریمایه تی- نیوده وه له تییه له ریگه ی کونگره یه کی نیوده وه له تییه وه، که به هوییه وه ناوچه کانی قه له مپوو ناسته کانیا ن له نیوان ئیتنیکه کاند دابه شبکریت و ولاتانی ناوچه که ش له مه ترسییه کان و نامانجه کانیا ن دلنیا بکرینه وه، نه م بوچوونه پتر کومارییه ریالیسته کان و دیموکراته کانی ناوه راست لیی نزیکه ده بنه وه.

بیروکه ی سییه م: که پیده چی ئیداره ی بوش له ههردوو بیروکه که ی دیکه په سندرتری بکات، نه وه یه که دان به شکستی پرۆژه که ی (زه لمای خلیل زاد) دابنیت، که بریتیه له گونجانی به رده وام له نیوان داواکاری هه ریه ک له شیعه و سوننه و کورد له ریگه ی بینینی رۆلی پارسه نگ له نیوانیا نندا، نه مه ش نه و بیروکه یه که به بوچوونی یه کی که له شیکارانی سیاسی و ده کات تممانه ی 80٪ عیراقییه کان بکه یته قوربانی به ده سه ینانی تممانه ی ته نها 20٪ یان و، پشتیوانی له حکومه ته که ی مالکی بکه یت و کۆسپ نه خه یته به رده می له پیناو رازیکردنی تیگرای لایه نه ناکۆکه کان، که نه مه ش رهنگه دوژمنایه تی شیعه کان به رامبه ر نه مریکا زیاتر بکات و نه و هاوپه یمانه تییه پته و بکات که ئیران له ناوچه که دا به دوا وه یه تی. لیدوانه کانی دوا ی کۆبوونه وه کانی بوش - مالکی ناماژه به وه ده کن که گوایه (ئیداره ی نه مریکا نیازی نییه پاشگه ز بیته وه له پرۆژی

سیاسی، یان پرۆسهی سیاسی بگه پینتیه وه خالی سفر، چونکه ناکرئ خاله کانی شکست له ریگهی ویرانکردنی خاله کانی سه رکه وتنه وه چاره سه ر بکرین). دواى هه موو شتیکیش بۆش درک به وه ده کات که له عیراقداه حکومهت و په رله مان و ده ستوور هه یه، بۆیه باشته کار له و چوارچیویه سیاسیه دا بکریت که پیشخراوه له جیاتى په کخستنى یه کجاره کی. پیده چن حکومهتی عیراق گه یشتبیته نه وهی که مه به ستی بوو له وهی که ده سه لاتى ناسایشی به ده سه توه بیته و به نازادی بچولیته وه، حکومهتی نه مریکاش به دوور له وانهی که به توندپۆی شیعه له قه له میان ده دات (سه دربییه کان) نیازی نییه شتیکی له مه زیاتر بداته نه و گروپه چه کدارانه ی سوننه کان که نه یانتوانی سوود له و نه رمییه وه رگرن که نه مریکییه کان تا کو نیستا نیشانیان داوه. له وانیه نه مه دواین ده رفهت بیته بو حکومه ته که ی مالکی تا له سه ر زه ویدا گۆرانه کاری به دیبه یینیت، که رهنگه بیته هوی ره تکرده وهی په نابردنه به ر ریکخستنه وهی هاوسهنگی هه ریمایه تی، که نه مریکا ناچار ده کات بچیته ناو یاری پارسه ننگردنی به رژه وهندی لایه نه هه ریمایه تییه نا کو که کان.

چاودیری وتاری سیاسی و راگه یاندن درک به وه ده کات که خۆپکردنیکی چروپ به ره و نه و ناراستیه ههنگاو ده نیت که دۆخی جه مسه رگیری تایفی هه ریمایه تی سه قامگیر بکات، نه مه ش دۆخیکه مه رج نییه به ناکام بگات تا کو بتوانرئ راشکاوانه سروشتی مملانیی داهاتوو به روونی بزانیته، ده شی به چه ند وشه یه کی رۆشن بلین نه گه ر نه م ده رفه ته نه قۆزیته وه، بو گه یشتن به یه کلاکردنه وهی ژیرانه ی لایه نی که می کیشه کان و، چاره سه رکردنی ژیرانه ی لایه نی نه منی و نابووری و نایدولۆژی له چوارچیویه ریکخستنه وه یه کی نوئی ناسایشی ناوچه که، نه واته قینه وهی مملانیی ناوه خو له عیراقداه چی نامینیته و (لوبنان) یش له م دۆخه نزیکتره و ناکامی خراپی بو هه مووان ده بی و زۆر گران ده وه ستی.

له م خاله وه پیویسته له ساویلکه یی نه و وتارانه ده ربازین که ناواز بو شکستی نه مریکا له عیراقداه ده چرن، بی نه وهی درک به و راستییه بکن که نه و شکسته ی توندپۆکانی ناوچه که پاگه نده ی بو ده کن ده روازی جه هه ننه م به رووی هه موواندا ده کاته وه، له لایه کی تر دا دۆخی نه مریکا به شیوه یه ک نالۆزه که ناکرئ مروث به په له خو به ده سه توه بدات و له و باوه رده ابیت که نه م رووداوه یان نه ویان سه رکه وتنه یان شکسته به واتایه کی ره ها، ئیدی نه گه ر به یاربئ له رووی سیاسییه وه نه مریکییه کان به دۆراوی له عیراق بچنه ده ر، نه وا وا ده کن تیچووی نه م شکسته یان گه لیك به رز بیته به شیوه یه ک لایه نی که می هه لگه رسانی جه نگ ده بیته له نیوان نه و ئیتنیکه هه مه جوړانه ی ناته واو بوون له سایه ی چاودیری نه مریکادا بگه نه ته بایی.

له به ر نه وهی سیاسه ته کانی نه م ناوچه یه به دوو له ناوه ز پیاده ده کرین، نه وا پیویسته نه وه بزانی که نه و بۆشاییه ی نه مانی نه مریکا له ناوچه که و لاوازی حکومه تی ناوه ند دروستی ده کن، ده بیته بواریک بو مملانیی هیزه کانی ناوچه که و، نه و هیزانه ش به رژه وهندی نا کوکیان له گه ل یه کتر دا هه یه، نه وکات کیشه ی عیراق (به جیاوازییه کی که میش کیشه ی لوبنان) نالۆزتره و پر گریته ده بیته و چاره سه رکردنیشی سه ختر ده بی.

نه مه سیناریوییه که دوورنییه بیته دی له ناوچه که دا، به لام نه گه ری ریگرتنیشی له ئارادایه و، ده کرئ له ریگه ی دیپلوماتییه وه ده رفه ته کان بقۆزیته وه به تاییه ت که نیستا له ناوچه که دا ده رگا والا یه بو کاری سیاسی و دیپلوماتی و ته نانه ت خودی نه مریکاش بو نه م مه به سه ته هیچ لایه نیك به لاوه نانیت و نابیته ریگر.

سه رچاوه: (ئه لشه رق نه لئه وه سه ت)

2006 / 12 / 10